

Ethica et Morali doctrina scriptis ediderunt, sed adjuti divinis oraculis; ut proin perperam lumini naturali adscribatur, quod Revelationi divinæ debetur.

Pluribus hujuscemodi objectionibus pleni sunt libri, *Les Mœurs, Catéchisme de l'honnête homme, Dictionnaire Philosophique....*; quas vero solidissime perstringunt TURRETINUS, ejusque editor Franciscus Vernet, *Traité de la Vérité de la Religion chrétienne, de la Nécessité de la Révélation*; et cumprimis CAROLUS SANSEVERINUS S. J. in celebri opere, *Della Morale Filosofia degl' antichi Filosofi Pagani, in Bologna 1764.*

§ III. COROLLARIA.

Cum itaque quam diversæ veterum Philosophorum opinaciones, tam frequentes et turpes fuerint eorumdem aberrationes, dissensionesque et pugnæ perpetuæ; jactatae ab ipsis virtutes speciosa plerumque nomina; eorum, quos in Lycaeis et Academiis formarunt, discipuli, superbi passim et facinorosi; eorum sapientia mere humana, ac potius minor duntaxat stultitia; et quod rei caput est, cum gentilium etiam clarissimis ipsa Religionis et morum fundamenta, natura et cultus Deorum, animorum immortalitas et finis hominis ultimus non essent compertæ veritatis (id quod de Socrate Tertullianus, ac de aliis Tullius testantur) nostræ assertionis veritas apertissima est; ipso confitente CICERONE: « Jam vero nisi haec pro certis habeantur, necesse est homines in maximarum rerum ignoratione versari, quibus sublati, vel in dubium vocatis, nulla potest esse pietas, nulla sanctitas, nulla Religio; et perturbatio vite sequitur, magna confusio; fides etiam et societas humani generis, et una excellentissima virtus, justitia tollitur. » Idem: « nunc parvulos natura nobis dedit igniculos, quos malis moribus opinionibusque depravatis restinguimus, ut nusquam nature lumen appareat. » QQ. Tuscul. L. III. c. 1. Quæ rei evidencia haec etiam BAYLIO extorsit verba: « ipsa ratio suas homini tenebras, suam impotentiam et revelationis necessitatem manifestat. »

SECTIO III.

INSUFFICIENTIA RELIGIONIS SIC DICTE NATURALIS AD AETERNAM SALUTEM.

§ I. PRAECOGNITA.

Cum per gentilium apotheosin suæ etiam Irreligioni coeli portas aperire contentur hodierni Increduli; ut explodatur hic impietatis cavillus, discernendum videtur inter Gentiles, veri Numinis veros cultores, quorum uti vera Religio, ita et salus extra controversiam est; siquidem vel anteriores vel posteriores Lege Mosaica, cum Abele, Seth, Noemo, Abrahamo, Melchi-

sedech, Job, Jethro et Achior, Deum sicut cognoverunt, ita glorificaverunt fide in Deum, spe in Messiam, legisque naturalis per revelationis et gratiae subsidium exacta observantia. Ac inter Gentiles idololatras, qui vel de veri Numinis agnitione et cultu, legisque naturalis notitia et obligatione parum solliciti, vel potius ea cognitione abusi, et cum plerisque gentibus ingressi sunt vias suas ab erroribus et sceleribus infames; de quorum uti irreligione, sic et perditione itidem nullum etiam apud Naturalistas saniores dubium esse potest. Tandem vero inter Gentiles, qui ratione sua probe exulta Deum verum ex creaturis cognoverint, et sine gratiae ac revelationis ope ad speciem honestatis suam vitam composuerint; quales fuisse jactitantur Socrates, Plato, Seneca et quos non ita pridem VOLTAIRE et MARMONTEL cum insigni elogio commendarunt; præsertim JULIANUM APOSTATAM ceu infidelem fidei, sed fidelem rationi; scandalum Ecclesie, et Regum exemplar; aberrantem a Religione, nunquam a lege naturali.

Atque de postrema hac Gentilium classe potissimum queritur.

§ II. THEMATA.

I. Religio sic dicta Naturalis salvare neminem potest.

PROBATIO. Religio vere salvifica edocere debet credenda et agenda, quibus assentiri et obsecundare ex institutione divini Salvatoris necessum sit ad salutem; proin Religio tametsi naturalis (si veri nominis est) dictat, Deum esse unum et verum; a Deo esse omnia; ad Deum omnia tendere; Deum omnibus providere; Deo deberi cultum internum et externum uti dignum, ita gratum Deo; tenendam, aestimandam et amandam esse veram Religionem, ea omnia praescribentem, quæ humanitas, pietas, justitia et ratio ab homine postulant; sanctissimam Dei optimi maximi voluntatem, omnium humanarum cogitationum, affectuum et actionum normam et scopum esse; legum divinarum transgressiones gravissimæ Legislatoris omniscientis ac omnipotentis vindictæ subjacere; esse media certumque modum placandi Numinis offensi; veræ virtutis summa fore præmia; ac demum animam post mortem hominis superstitem futuram, sive ad aeternam mercedem pro meritis, sive ad supplicia sempiterna pro demeritis hujus vitæ. Verum quantum ab illa Religione salvifica distat ista Religio Naturalis, qua ad mentem VOLTAIRII et MARMONTELII gentiles Philosophi, ethnici Principes, atque ipse adeo Julianus Apostata vitam aeternam consecuti, ac inter sanctos relati fuerint? Quantum, inquam, sive fidem, sive placita, sive mores, sive fata illorum hominum species?

SOCRATIS errores et vitia ex dictis patescunt. SOLONIS, ARISTIDIS et ZOROASTRI sapientiam deturpant cum teterrima rerum divinarum ignorantia, tum idololatriæ fædissima labes. TRAJANI in ipsam naturam delicta, vitæque licentiam impudentissimam quis ignorat? MARCUS AURELIUS non minus in amore familiæ mollissimo, ac in obstinatione idololatrica ridiculus magis, quam ex sapientia et clementia spectabilis erat. ALEXANDER si ab immanni non raro furore, ab excessu intemperantiæ, ab arrogantiæ ineptiis vere Magnus fuit, quomodo sanctus erit? JULIANUS fors quia Apostata a Deo ad idola, a Chris-

tianismo ad Paganismum, Christi et Christiani nominis hostis tam infestus, ut nullus magis, Voltario ejusque gregalibus celi terraque spectaculum est; sed orbi nunquam visum, horroris, offensionis ac indignationis plenissimum. Undenam ergo salus sit pro turpissimis erroribus? unde retributio summorum præmiorum pro summis flagitiis? unde Deus ipse merces magna nimis pro idolatria et apostasia? unde vita æterna pro desperabundis suicidis? unde corona gloriæ coelestis pro dirissimis Christi et Christianorum persecutoribus?

Plura de his exhibit editio correcta Viennensis Libri: *Bélisaire*, pag. 431. De assertis autem fanaticis VOLTAIRII, editio novissima Libri: *Les erreurs de Voltaire*, 1767.

II. Religio tam gentilium Philosophorum, quam recentiorum Pseudosophorum non est vera Religio Naturalis.

PROBATIO. Dogmata et officia Religionis Naturalis antehac descripta, certe pleraque, omnino adversantur superstitionis Gentilium et ritibus et moribus et placitis; id quod ex historicis etiam monumentis, ex itinerum probatis descriptionibus, atque ex ipsis veterum Gentilium scriptis (nam de facto hic sermo fit) evidens est. Nonne enim (quod monstrum simile est) populos omnes revelatione destitutos Idolatria fascinaverat, error omnium pessimus? Quotusquisque est aut fuit de sapientissimis illorum ab hac labe immunis? quam fatuas, foedas et blasphemias deo ideas obstrudit gentium etiam cultissimarum Mythologia? quam spurca, horrida et abominanda sacrificia ad colendos placandosque Deos ab ipsis quoque Philosophis oblata? Ubi inter gentes barbaras genuina fides ac notitia de summa Dei providentia? Ubi certitudo de beata post mortem vita, ceu premio veræ virtutis, et non civilium duntaxat meritorum? Ubinam exempla humilitatis, abnegationis, veri amoris ac timoris divini? ubi Victoria sui, dominium passionum; et ubi non turpissima contra naturam, et legem et honestatem naturalem facinora, ad honorandos et imitandos Deos impune perpetrata, quin et apoteosi in flagitosissimis sepe coronata?

Igitur sine superno lumine nunquam fuit vera Religio Naturalis, sive illa Gentilium maximis in doctrina fidei et morum absurditatibus plena; sive illa nostrorum Pseudosophorum nonnisi absurdas protrudens hypotheses, futilis conjecturas, principia statui ac Ecclesiæ injuriosa, placita et dogmata vero Deo ac ingenuo homine indignissima; et vel ex eo detestanda magis, quod infames idololatras, et impietas ethnicae portenta ceu legis, Religionis, justitiae et honestatis naturalis prodigia ad sidera extollant.

Obj. I. Sapientes ethnici acie ingenii sui assecuti sunt doctrinam ex effato Apostoli necessariam ad salutem, nimirum de Deo, quod sit, et quod inquirentibus se benefactor sit ac remunerator; cum ex CICERONIS, PLUTARCI et aliorum gentilium sensu nulla sit Religio, si rebus humanis Dii sese non immisceant; et nisi credatur, quod Deus amet homines, hominum cura tangatur, hominum intersit negotiis. Itaque cum fides supernaturalis et divina jure ab iis non exigatur, qui nunquam de illa audierunt (quomodo

enim audient sine prædicante?) Religio gentilium quamvis mere naturalis dicenda est salvifica.

RESP. Fides, cui salutem adpromittit Apostolus, supernaturalis est ac divina ceu sperandarum substantia rerum, et argumentum sive convictio aut demonstratio non apparentium. Deum esse auctorem naturæ, demonstrat Ratio; gratiæ et gloriæ, quæ non apparent, Deum esse largitorem, Ratio non declarat. Pro ea fide exempla profert Sanctorum V. T., quos certe Revelatio excoluit, gratia sanctificavit, et merita gratiæ glorificaverunt. Ab oculis, ab auribus, a corde hominis removet præparatam in cœlis gloriam; non ergo appetet, nisi Deo revelante. Quod vero jure fidem istam Deus a gentibus etiam requirat, nemo inficiatur, nisi indignus gratia fidei Naturalista: si enim gentiles Deum, cuius cognitionem naturali sua perspicacia ex creaturis hauserant, glorificassent, exacte observando legem naturalem, Dei opem assidue implorando, et dignas agendo gratias suo tam benigno ac provido gubernatori; Deus dives in omnes haud denegasset facientibus, quod in ipsis erat, ubiores gratias, internas illustrationes, ac externam quoque prædicationem.

Verum « cum in se ipsis gloriarentur, ait CHRYSOST., nihil invenerunt eorum, quæ oportet; » non veras virtutes: « quis enim unquam, ait TULLIUS, de virtute sua gratias Diis egit? » non veram justitiam, Deum sic rogantes ex HORATIO: « det vitam, det opes; æquum mi animum parabo: » non veram sapientiam, cum ille sit sapiens ad mentem TULLI, « qui est totus aptus ex sese, quique in se uno ponit omnia; » et ad sensum HORATII: « sapiens uno minor est Jove; » non tandem veram æternamque felicitatem, quia sine fide, qua sua culpa et vitio caruerunt, impossibile est placere Deo, qui et gratiæ et gloriæ, quam sola fides demonstrat, solus ipse largitor est. Omnis ergo illa Gentilium cognitione vana et ad æternam salutem fatua est.

Obj. II. Eruditissimi S. J. Theologi hanc tuentur sententiam, sufficere gentibus, queis nulla est notitia Christianæ Religionis, notitiam naturalem de Deo et de lege naturæ; atque hujus sententiae S. Justinum, Clementem Alexandrinum, aliasque antiquos Patres appellant auctores. Illorum autem prior Socratem et Heraclitum equiparat Abraham et Eliæ; posterior vero: « ipsa, inquit, Philosophia Græcos pædagogi more ducebat, sicut lex Hebræa ad Christum; » quam et Philosophiam edixit justificare, L. 4. Stromat.

RESP. Quid sentiant eruditissimi TT., qui non allegantur, nescio sane; hoc scio, quod omnes sentiant cum Apostolo, sine fide impossibile esse placere Deo, et accendentem ad Deum debere credere. Scio, cunctis probari sententiam, quod ubi adultus infidelis legem naturæ intactam ac integrum servet, Dei providentiae sit, illius saluti consulere, cujus fere innumerabiles sint viae. Verum ista minime evincunt notitiam Dei, Deique amorem duntaxat naturalem sufficere ad obtinendum finem supernaturalem, qui est colestis gloria.

Quod S. JUSTINUS veteres Philosophos, qui inter idololatras unum Deum confitebantur; et TERTULLIANUS paganos, qui repentinis in casibus Deum unum invocabant, natura Christianos compellaverit; eumdem fere sensum habet, ac quo CONSTANTINUS M. Arianos compellari voluit Porphyrianos, sub aliqua nimirum ratione magis analogica, quam propria. Hinc ibidem subdit

TERTULLIANUS: « fiunt, non nascuntur Christiani. » Socrates et Heraclitus comparantur cum Elia et Abraham, quantum præcise ad unitatem Dei a sanioribus Philosophis æque cognitam. Justificare dicitur Græcorum Philosophia, quatenus « regali doctrinæ viam parat, utcumque castigans et mores formans prius. » Cæterum, ait CLEMENS Alexandrinus L. VI. Strom. « iis, qui justi erant a Philosophia, non solum opus erat fide in Deum, sed etiam ut ab idolorum cultu discederent. » Sicubi autem sententia CLEMENTIS aut alterius cuiusdam Patris æquo magis propendere videatur in salutem gentilium; opponenda est mens Ecclesie Catholicæ, gravissimaque rationum momenta prehabenda sunt.

Quæ sit doctrina Theologorum S. J. de salute Infidelium, nitide, docte ac eximie exponit lucubratio P. GODEFRIDI HERMANN S. J. edita Wirceburgi 1738.

Obj. III. S. DIONYSIUS Areopagita docet de Providentia divina, quod « cunctos homines ad salutem Angelorum ductibus tradiderit promovendos. » ORIGENES ad illud Apostoli: *Gloria et honor et pax omni speranti bonum, iudeo primum et græco*, inquit: « quod ut ego capere possum, de judæis et gentibus dicit, utrisque nondum credentibus. » S. JOANNES DAMASCENUS salvatos opinatur omnes, « qui in vitæ puritate nullum non perfecerunt bonum, temperanter, sobrie, tenuiterque vivendo, licet non satis exercitati fuerint, nec divinam, ac sinceram fidem acceperint. » Idem plerique Patres sentiunt de illa S. PETRI sententia: *Jesus Christus et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando*. Itaque non abhorret a sana et orthodoxa doctrina salus Gentilium etiam sine fide supernaturali.

Resp. Benignior SS. Patrum de salute Gentilium sententia videtur tribuenda nimio in celebriores Ethnicos affectui tum maxime osteno, cum verisimiliter identidem a gentilibus Neophytis de Majorum suorum salute interrogarentur. Attamen sensum vere orthodoxum neutiquam excludunt: nam S. Dionysius, ut docet Angelicus, loquitur de prima classe Gentilium, quibus de Christo facta revelatio, uti Melchisedecho, de quo ibidem: « nequaquam inanum Deorum, sed altissimi verique Dei sacerdos fuit. » Per Angelorum ductus custodiā intelligit angelicam, quam Deus uti alia ad salutem apta omnibus auxilia præparaverit, quin eamdem omnes re ipsa consequantur, cum subdat: « solus ferme Israel præ omnibus ad veri Dei notitiam fuit conversus. » ORIGENES de gloria quadam temporali intelligentus, cum de Gentili utcumque virtuoso subdat: « iste licet alienus a vita æterna videatur, quia non credit Christo; et intrare non possit in regnum coelorum, quia renatus non est ex aqua et spiritu sancto; videtur, quod per hæc, que dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam et honorem et pacem perdere penitus non possit. »

Quæ de S. DAMASCENO dicta, inter fabellas referunt saniiores Critici, Leo Allatius, P. Le Quien... Demum ex communiori Patrum ac Interpretum sententia S. PETRUS loquitur de liberatione eorum spirituum in Limbo, qui initio, dum adhuc fabricaretur Arca, et patientia Dei eos ad poenitentiam exspectabat, increduli fuerant aliquando de futuro diluvio; postea vero prædictionis veritatem experti et ad Deum vere conversi, quoad corpora quidem mersi aquis interierunt, sed quoad animas in Limbum descenderunt. Hæc

autem interpretatio sensui Ecclesiæ magis conformis præhabenda Patribus, qui cum S. Augustino, S. Gregorio et Niceta platonico philosopho aliquantum hæsitanter, non tam cespitaverint, quam reliquerint in medio rem nec dum satis discussam.

§ III. COROLLARIA.

Cum itaque Ratio et Rationis usus in diversis diversissimus sit, et in generalibus nostrisque Philosophastrisabus sepius sit ac fuerit ad vitam et doctrinam a recta ratione plurimum abhorrentem; cumque affectuum rebellio, voluntatis deordinatio, studiorum inæqualitas omnium oculis pateant; nec non Magisterii interni neglectus, externi autem in plerisque defectus ingentia pervestigandæ veræ ad veram justitiam et æternam salutem via obstacula sint; cum tandem nemo unus luce fidei non collistratus veræ Religionis ideam sit assecutus; cedat seseque submittat Auctoritati infirma Ratio, et divinæ Revelationi fallax Philosophia, quæ in iis etiam, qui Christianam Revelationem confitentur, se sola tamen gravissimorum errorum magistra extitit. Quis enim nescit portenta opinionum circa Moralia æque ac Politica, imprimis autem circa principia Jurisprudentiae naturalis, quæ, seposita Revelatione, ex sola ratione statuere ausi sint Scriptores heterodoxi, THOMAS HOBBES in LL. de Cive et Leviathan, PUFFENDORFF in Compendio de officio hominis et civis, THOMASIUS, FLEISCHERUS, SCHMAUSIUS et horum similes? Si viri etiam orthodoxi doctissimi simul et piissimi, licet SS. Scripturæ, SS. Patrum ac utriusque Juris scientia ad præcepta naturalia rite cognoscenda diligenter usi, vixdum ab errore in omnibus immunes fuerint, (prout constat ex multis propositionibus a Sede Apostolica proscriptis) qua ratione iis, qui ut ne quemquam Legis Naturalis interpretarem suis cupiditatibus adversum (sive humanus sive divinus is fuerit) audire cogantur, exclusa omni auctoritate tum sacra tum profana, divinis item Revelationis posthabitis jus naturale ad suum spiritum privatum, ad propria commoda, ad effrenem sentiendi vivendique licentiam conantur fabricare? et quamvis ad tribunal rationis omnes provocent, ali et sibi apertissime contradicunt, re ipsa indigni Natura Magisterio.